

BALTERNA OCH ASYL RÄTTEN

MAN får gå långt tillbaka i tiden för att finna någon motsvarighet till den spontana reaktion bland allmänheten, som beslutet om utlämning av de baltiska s. k. krigsdeltagarna framkallat. Även om en motopinion försökts, inspirerad eller dirigerad från politiska kretsar, står det utom allt tvivel att de allra flesta i icke kommunistiskt försvurna läger känt sig upprörda över att vårt land av utrikespolitiska hänsyn skall känna sig förpliktat att utlämna människor, som enligt svensk rättstradition borde få asylrätt och som genom hungerstrejk, självmordsförsök och andra liknande förtvivlade åtgärder lagt i dagen sin stora fruktan för att utlämnas.

Redan handläggningen av ärendet under samlingsregeringens tid, när konventionen om Sveriges biträdande av stilleståndsfördraget slöts i juni, synes ha varit sådan, att en omprövning av ärendet borde ha varit naturlig. Allt tyder på att debatten i regering och utrikesnämnd i försomras kretsade kring tre ting: 1) Skulle den tyska hitflyktade krigsmakten överhuvudtaget utlämnas eller inte? 2) Skulle den utlämnas zonvis, d. v. s. delas upp alltefter ursprungsort på de olika segrarmakterna, eller till någon interallierad kommission exempelvis i Danmark eller annorledes? 3) Vilken dag skulle fixeras såsom den tidpunkt för hitkomsten av flyktingarna, efter vilken utlämnande skulle ske? (Det blev i sistnämnda fall som bekant 1 maj.) Däremot torde vederbörande instanser aldrig ha diskuterat de olika nationaliteter, som ingingo i den tyska armén, och undersökt lämpligheten av någon differentiering av krigsdeltagarna i enlighet därmed. Sålunda vill det förefalla, som om balternas eller polackernas eller fransmännens eller till äventyrs även tjeckernas och österrikarnas särställning aldrig skärskådats eller ens beaktats. Den omständigheten att även flyktingar ur dessa nationaliteter kommo hit i tysk uniform, säger ganska litet om dessa människors sinnesbeskaffenhet; tyskarna hade ju i de länder de ockuperat förbjudit varje form av nationella förband. Dessutom anlände dessa baltiska flyktingegrupper inte i slutna förband utan hade tagit sig över hit i allehanda farkoster tillsammans med civila flyktingar, vilka sedermera avskilts från interneringslägren.

Från rysk sida har veterligen endast krävts att tyska eller under tysk kontroll stående trupper skulle utlämnas. Då man vet att en stor del av särskilt balterna tvångsmobiliserats, vare sig vederbörande med hot om repressalier mot släktingar eller vid risk av straff enligt de tyska krigslagarna enrollerats, borde regeringen redan med hänsyn därtill haft en viss marginal för diskretionär prövning. Och eftersom det här endast rör sig om ett par hundra flyktingar, borde det inte under det halvår de vistats här ha erbjudit några större svårigheter att företa en individuell prövning; även om vanskligheterna att här åstadkomma en objektiv granskning icke skola bestridas, ha dock vårt lands myndigheter under kriget gått i land med att individuellt undersöka ett par hundra tusen flyktingefall. De ansvariga regeringsmyndigheterna synas emellertid inte ha haft något intresse härför. Det kan nämnas att fransmän och polacker varit ytterst angelägna att få sina landsmän utgallrade; Frankrike har redan fått hem sin kontingent, efter medgivande av Sovjetunionen, och Polen lär ha fått löfte av Sovjetregeringen att dess »soldater» efter Cubans ankomst till Ryssland skola utskiljas och forslas till Polen.

Det väsentligaste är att Sverige, som givetvis icke haft någon formell skyldighet att biträda eller än mindre till alla delar biträda stilleståndsfördraget, icke brukat utlämna flyktingar, vilka i likhet med dessa balter kunna åberopa politiska grunder såsom motiv för den begärda asyl. Svensk utlänningslagstiftning uppställer som allmänna regler, att utlämning — vilket är något annat än avvisning eller utvisning, som icke avser något visst land som destination — ej må ske av politiska orsaker och att om utlämning ifrågasättes högsta domstolen först skall höras. Även om denna lagstiftning icke bokstavligen kan tillämpas vid massinvasion av krigsdeltagare, måste de i denna uppställda allmänna rättsgrundsatserna i tillämpliga delar alltjämt vara vägledande för statsmakterna. Och veterligen har Sverige — med naturligt undantag för norska och danska quislingar — i modern tid aldrig utlämnat politiska flyktingar. Under kriget ha myndigheterna fäst särskilt avseende vid om flyktingen trott sig hysa fruktan, även om direkt anklagelse för visst brott riktats mot honom. Efter finska inbördeskriget 1918 utlämnades ingen. Fullt jämförligt med fallet Baltikum är det polska upproret på 1860-talet; flera dåvarande ryska medborgare, som deltagit i detta, sökte en fristad i Sverige; de utlämnades dock icke trots att tsarregeringen riktade framställningar härom till utrikesminister Ludvig Mander-

ström. Det var då otänkbart att opinionen skulle ha fallit undan för de ryska fordringarna. Vill Sverige nu konsekvent upprätthålla asylrättens principer, bör Sverige därför varken utlämna de balter, som tvångsmobiliserats, eller de som frivilligt slutit upp på tyskarnas sida i tro att de därmed tjänade den undertryckta nationella frihetens intresse. Däremot bör asylrätten icke omfatta eventuella krigsförbrytare bland dessa krigsdeltagare; trots att segrarmakterna ensamma kunna tänkas komma med krav, har svenska regeringen i fjol ju förklarat sig beredd att utlämna krigsförbrytare, fastän märk väl först efter prövning av de resta anklagelserna. Och givetvis betyder ett beviljande av asyl inte att vederbörande under alla förhållanden för all framtid skola erhålla en fristad i Sverige. Det står vårt land fritt att utvisa dem, om skäl därtill skulle framkomma.

Som skäl för utlämningen ha i kommunistiska och andra resolutioner framförts egentligen bara två skäl: regeringen skulle skada förbindelserna med Ryssland, om juniavtalet ej hundra procentigt uppfylldes, och de baltiska s. k. krigsdeltagarna vore med all sannolikhet sådana protyskar eller nazister, för vilkas skyddande Sverige inte kan ha något intresse.

Den första anmärkningen smakar något av ny anrättning av 1940 års eftergiftspolitik. Hur viktigt ett gott grannskapsförhållande österut än är, kan det inte få köpas med uppoffrande av traditionella rättsprinciper eller genom utlämning av saklösa och värnlösa människor. En sådan grundval för vänskapen är den svagast tänkbara. Den svenska asylrättspolitiken har icke sin udd riktad mot något visst land utan bör hävdas gentemot varje makt. Sovjetryssland självt erkänner ju för övrigt asylrätten i § 129 av sin nya författning — den s. k. solförfattningen. Har man i Moskwa glömt, att Lenin på sin tid tillerkändes asylrätt i Schweiz och beviljades genomresa genom Sverige? Kanhända skulle kommunismen aldrig ha triumferat i Ryssland, om revolutionens andlige ledare tidigare utlämnats.

Uppfattningen att Baltikum varit en hemvist för protyskar och fascister har vunnit stor utbredning i vissa proryska kretsar men är inte desto mindre befängd. Naturligtvis fanns det i dessa länder liksom överallt i världen Hitlerepigoner. Någon kärlek till Tyskland existerade dock aldrig hos folket, allra minst efter den tyska ockupationen; det är betecknande att de 167 balterna efter sin hitkomst omöjligen kunde fördra tyskarnas sällskap utan genast måste isoleras ifrån dem. Bland de hitflyktade baltiska

krigsdeltagarna liksom bland de 30,000 civila baltiska flyktingarna finns det självfallet människor ur alla politiska och sociala grupperingar. En ledande lettisk socialdemokrat har sagt att han kan utpeka åtminstone ett tiotal socialdemokrater i den lettiska krigsdeltagarkontingenten, och ändå kunde han givetvis ej känna samtliga i lägret. Mest upprörande vore att behandla de många underåriga utan hänsynstagande till att dessa vid sina år, även om de frivilligt enrollerat sig, inte rimligen kunde vara medvetna om räckvidden av sina handlingar. Det bör fastslås, att någon fascism i vedertagen mening aldrig vunnit insteg i Baltikum. Det undantagstillstånd, som vid krigsutbrottet sedan några år tillbaka rådde i Lettland, betingades främst av fruktan för extrema kommunistiska och nazistiska rörelser; Estland hade 1938, efter fyra års mellanspel, då den nazistinfekterade s. k. vabsrörelsen slogs ner, återgått till demokrati och Litauen befann sig genom 1938 års nya författning på rak väg tillbaka till den ursprungliga demokratin.

Regeringen lät till slut de hungerstrejkande och desperata baltiska internerna i Ränneslätt tills vidare kvarstanna. Motiveringen var rent medicinsk. Ett uppskov för frågans omprövning har emellertid vunnits. Det vill synas, som om vissa möjligheter till en uppgörelse i godo med Sovjetunionen skulle skönjas i det ryska svaret på konungens vädjan till generalissimus Stalin.

För det överväldigande flertalet av dem, som höjt sina röster till förmån för barmhärtighet mot balterna, har varje sidoblick på svensk inrikespolitik varit fullständigt främmande. Endast det rena humanitära intresset förklarar den enorma anslutning, som opinionsrörelsen fick. Så mycket mera har det därför förvånat att olika grupper inom arbetarrörelsens led velat nedvärdera denna verkligt demokratiska opinion genom att etikettera den såsom politisk. I själva verket har ingenting förvånat så mycket som den likgiltighet, varmed många nu i motsats till förr velat se på asylrättens problem. I vår våldsamma tid har asylrättens hävdande dock blivit inte bara en rätt utan fastmer en bjudande plikt. Givetvis kan asylrättens rakryggade och konsekventa hävdande framkalla friktioner med de stora staterna och tillfälligtvis bli en börda för ett litet land. Men denna börda få vi ta på oss i humanitetens och mänsklighetens namn. Schweiz och Holland ha tidigare visat oss vägen — den väg som i längden skänker oss både världens aktning och självaktning.